

Baka István művei. Publicisztikák, beszélgetések

Szerk. Bombitz Attila. Tisztatáj könyvek, 2006. Kötött, 384 oldal, 2850 Ft

A kötet utószava

Baka István *Műveinek* harmadik kötete a költő publicisztikai tárgyú írásainak eddigi legteljesebb gyűjteménye. E gyűjtemény, külön fejezetben, a vele készített beszélgetésekkel egészül ki. A kötet összeállításakor arra törekedtünk, hogy az életmű legfontosabb műfajait: a verset, a prózát és a drámát, illetve a műfordítást kísérő, azokat nem egy esetben kiegészítő kis műfajok egységes szemlélethez jussanak.

Baka a kilencvenes évek elején számos napilapnak írt rendszeresen tárcát, sőt sorozatot; kortársairól, az őt érdeklő vagy rá ható művekről, alkotókról rendszeresen rádiós jegyzetet készített. E publikus tevékenységnek korábról is vannak nyomai, sőt kötöttebb műfajai, de e személyesebb és szabadabb stílusgyakorlat alapvetően időhöz kötött. A legtöbb publicisztikai tárgyú írás szám szerint is 1991 és 1993 között készült. Fontos adaléka az életműnek a tárca és a beszélgetés: személyes élmények, műhelytitkok, meghatározó olvasmányok, lemezek, egy-egy vers, műfordítás, de akár egész életművek rendkívül tömör és hozzáértő esszenciái avatnak be a versek mögötti, túli, mondjuk úgy: mindent meghatározó hétköznapi, személyes világba. A Baka-publicisztika külön nyelv is: majdhogynem hiányzik belőle a versekre jellemző sötét, baljós, apokaliptikus hangnem. A költő bonyolult metafora-világával szemben a publicista, a tárcaíró – hasonlóan sok pályatársához – egy letűnt, a kilencvenes évekre azonban újból divatját élő anekdota-világot támaszt fel. Baka nem törekszik azonnal felismerhető, egyéni stílusra, nem keres különleges nyelvi formát és kifejezőeszközt; a maga hétköznapi természetességével ír le, közöl, viccel és bámészkodik. De ha interjút is készít: keretes történetet teremt beszélgető alanya és önmaga közé. Baka publicisztikai írásai a közvetlenül, az álca nélkül megszólalót mutatják. S ennek fontosságát maga is jelzi: bár betegsége 1993-tól megakadályozza naprakész írások készítésében, nem egy kései beszélgetésben utal arra, hogy szeretné folytatni a maga kedvére és a maga akaratából ezt az írói tevékenységet.

Mind a tárcáknak, mind a beszélgetéseknek vannak már kötetelőzményei: a publicisztikákat illetően a posztumusz megjelent tárcagyűjteményt vettük alapul (*Az idő térképjelei*. Válogatta és sajtó alá rendezte: Bombitz Attila. Jelenkor Kiadó, Pécs, 1999.), a beszélgetésekből egy szűkebb metszetet pedig a Baka Istvánról összeállított emlékkötet kínál (*Búcsú barátaimtól. Baka István emlékezete*. Válogatta, szerkesztette, összeállította: Füzi László. Nap Kiadó, Budapest, 2000.). Az említett forrásdokumentumok anyaga e kötetben az azóta előkerült, kéziratban olvasható írásokkal bővült, de több esetben a már ismertek a kézirat vagy az első közlés alapján kiegészített, javított – végleges - változatai kapnak itt helyet. Baka nem egyszer újra közölte egyes tárcáit, ezekben az esetekben figyelembe vettük a szerző javításait. A szövegek mindegyikét, akár publicisztikai írás, akár beszélgetés, teljes terjedelmében közöljük.

A kötetben olvasható publicisztikákat hét ciklusba osztottuk, megtartva *Az idő térképjelei* szerkesztési elvét, de ki is egészítve azt. A cikluscímeket, amennyiben azok Baka sorozatcímei voltak, megtartottuk, ilyenek az orosz irodalomról írott tárcasorozatai, a kortársairól szóló rádiós jegyzetei, illetve az alcímként jegyzett Bakó András történetek. A többi esetben egy-egy mértékadó tárca címét emeltük ki főcímként. A kötet egységességét szem előtt tartva a nem sorozatba tartozó, de tematikailag illeszkedő szövegeket egymás mellé helyeztük. A tárcákat az egyes tematikákon, illetve műfajokon belül időrendi sorrendben publikáljuk. Minden esetben az egyes szövegek végén közöljük a megjelenés helyét és idejét, illetve hogyha az utóközlés vagy hagyatéki kézirat.

Az első két ciklus – rendhagyó irodalomóraként – a „*Felhő felhőt gyúrva jajgat...*” *Az orosz irodalom mártírúma*, illetve a *Portrévázlatok az orosz költészetből* címet viselik. E két sorozatot Baka 1991 szeptemberétől decemberéig, majd ezt követően 1992 első hónapjaiban közölte a *Délmagyarország* hasábjain. Utóbbi sorozatot egészítettük ki a Gennadij Ajgíróról szóló, a *Szeged* folyóiratban megjelent kisesszével. Minden szöveg végén közöltük azokat a saját műfordításokat, amelyeket a költő a tárcákhoz műmellékleteknek szánt. (E műfordításokat a Jelenkor Kiadó a tárcagyűjteményben nem szerepeltette.) *Az idő térképjelei* címen Baka azon tárcáit fogtuk közre, amelyek történeti távlatból a műfaji sokszínűség hatását dokumentálják. Visszatérő olvasmányok (Széchenyi, Márquez, Hrabal) és zenei hatások (Liszt, Mahler) kerülnek e szövegekben megfogalmazásra. *Kortársaim* címen Baka a Szegedi Rádió számára készített 1993-ban tárcasorozatot, e cím alatt gyűjtöttük össze a korábbi, napilapokban és folyóiratokban közölt reflexióit. Három általa készített interjú is helyet kap e „sorozatban”: a Farkas Pállal, Iványi Gáborral és Huszár Lajossal folytatott beszélgetés. A kérdésekben, az interjúkat keretező közös történetalkotásban megmutatkozó különös figyelem a tárcákhoz hasonló „kortársi” érdeklődés fontos lenyomata. „*Talált kincs*” címen azokat a verselemzéseket, kötetbemutatókat és interjúkat gyűjtöttük össze, amelyeket Baka saját lapjának, a *Kincskeresőknek* írt, illetve olyan antológiákban, sőt tankönyvekben jelentek meg, amelyeket a szerkesztők, kiadók – hétköznapi foglalkozásának megfelelő célközönségnek, gyerekolvasóknak szántak. A *káosz árvái* a rendszerváltozást követő évek anekdotikus hangvételű, pikírt megjegyzésekkel teli „torzított tükörképe”. Az utolsó ciklust alkotó, *Bakó András történeteiből* címet viselő sorozat a Baka által teremtett tárcabeli alteregó középpontba állításával a sorsleplezés és távolságtartó megmutatkozás talán legszemélyesebb dokumentációja. Felülemelkedése a betegség okozta kitaszítottág-érzésen hasonlíthatatlanul könnyed, önironikus hangvétellel társul.

A kötet Bakával készített beszélgetéseinek gyűjteménye időrendet követ, s igyekeztünk vele egy személyes költői sors nem megírt, hanem megélt pályaképét vázolni. A beszélgetések nagyobb számban folyóiratokban jelentek meg, de a teljesség érdekében felvettünk e „sorozatba” magnós, illetve televíziós beszélgetéseket is. A felvételek beszélgetéseit – szemben néhány első közléssel – szerkesztett változatban publikáljuk.

Bombitz Attila